

POLNOHOSPODÁRSTVO NÁRODNÉHO PARKU VEĽKÁ FATRA

Frtčkov – Ivan Milan

Nolčovské lúky – Ivan Milan

Kosci – Juraj Žiak

Kosci – Juraj Žiak

Cesta na Kráľovu studňu – Ivan Milan

Ludská činnosť, ktorá bola po stáročia spätá s pohorím Veľkej Fatry. Ľudia poľnohospodárstvom územie využívali, pretvárajú a modelujú a naopak. Krajina tieto aktivity prijíma, prispôsobuje sa, ale niektorým sa aj bráni, škodia jej. Poľnohospodár obhospodarovanim pôdy, hlavne pasením a kosením lúk, nepriamo vytvára a udržuje v priaznivom stave veľmi významné biotopy pre prirodzenú flóru a faunu. Podporuje tým biodiverzitu.

Juraj Žiak

POLNOHOSPODÁRSTVO

Pastva – Ivan Milan

Pohľad na Ploskú – Juraj Žiak

Ohniváček zlatobyľový – Mária Apfelová

Pastva – Mária Apfelová

Od roku 1988 sa Správa NP Veľká Fatra snaží zosúladiť poľnohospodárske využívanie hôľneho pásma so záujmami ochrany prírody. Súčasťou tohto manažmentu je aj evidencia stavov hospodárskych zvierat pasených v pohorí Veľkej Fatry.

Pozitívnym javom v poslednom období bolo kosenie masívu Ploskej na prelome storočí. V roku 2000 PD Liptovské Revúce tu spracovalo 110 t sena.

V súčasnosti sa na holiach NP Veľká Fatra pasú ovce v oblasti Krížnej od Tureckej a Rybieho, na Ploskej a pod

Podbeľ liečivý – Mária Apfelová

Čiernym kameňom od Liptovských Revúc, na Lysci a na Malinom Brde. Stáda jalovic počas leta nájdeme z Gaderskej strany na Kráľovej studni, pod Krížnou a Ostredkom, na Ploskej, Javorine, pod Borišovom, na Rakytove a Tanečnici. Zaujímavým úkazom je pasenie koní za posledné roky v hôľnom pásme nad Nolčovom. Kosenie horských lúk a holí na poľnohospodárske účely zaniklo.

Biela skala – Ivan Milan

Kontaktná adresa

Autori textov: Kolektív správy NP VF
Autori fotografií © Ivan Milan, Juraj Žiak, Mária Apfelová, Ivan Dlugopolský

Vydala: © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica
v roku 2015

Náklad: 3 000 ks

Kontaktná adresa: Štátna ochrana prírody SR,
Správa NP Veľká Fatra, P. O. Hviezdoslava 38, 036 01 Martin
www.sopsr.sk

Publikácia bola vydaná v rámci projektu „Vypracovanie pilotného programu starostlivosti o NP Veľká Fatra, NP Muránska planina a CHKO Cerová vrchovina v súlade s prehodnocovaním chránených území“, ktorý je spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Životné prostredie.

Veľkú Fatru spoznávali a využívali prví usadlíci aj kočujúce kmene. Postupne si ju neskôr privlastňovali prví feudáli. Kým údolia, terasy a mierne okrajové partie pohoria boli každoročne obrábané a pestovali sa na nich plodiny, údelom holí bolo hlavne pasenie hospodárskych zvierat a kosenie. Územie Veľkej Fatry sa stalo zdrojom obživy, trvalým sídlom a útočiskom pred nepriateľom, obchodným artiklom.

Popri rannom lesníctve a baníctve, ktorým padli za obeť obrovské plochy pôvodných lesov, bola valašská kolonizácia pravdepodobne jedným z najväčších zásahov do územia. Je na škodu, že o nej niet viac podrobnejších písomných zmienok. Aj preto sa jej možno pripisuje aj to, čo nespôsobi.

Lúky nad Jasenom – Mária Apfelová

Suchý vrch – Ivan Milan

Frčkov – Ivan Milan

Počas valašskej kolonizácie bolo hôľne pásma, ako jeden z najväčších fenoménov Veľkej Fatry, zväčšené. Na viacerých miestach bola horná hranica lesa znížená. Hôľneho komplexu bolo okolo 3000 ha.

Pastva pri Ťavej skale – Ivan Milan

Mala Križna – Ivan Milan

Valašskou kolonizáciou vo Veľkej Fatre nastala konjunktúra využívania územia salašníckym spôsobom obhospodarovania pasienkov. Od mája do októbra sa na holiach pásli hlavne stáda oviec a jalovic. Ale tiež voly, kone a nad Liptovskými Revúcami sa na salašoch v lete chovali aj menšie stáda kráv.

Na tomto spôsobe obhospodarovania pôdy vzniklo svojrázne zvykoslovie a časť národnej kultúry, jednej z najtypickejších pre Slovensko. Jej nositeľmi boli bačovovia, valasi ale aj zbojníci, či ženy a devy pomáhajúce na salaši.

Kosci – Príslop – Ivan Milan

Popri pasení sa hole a horské lúky v lese na viacerých miestach najskôr kosili a až potom spásali. Ešte dnes nachádzame kde tu pamätníkov tohto spôsobu obhospodarovania – malé drevené senníky (štály, štálovky) zväčša na okraji lúky, „dožívajúce“ pod stromami. Kosilo sa v júli. Usušené seno sa spratalo do senníkov a tam prečkalo do zimy. Až keď sa humná gazdom začali vyprázdňovať, vtedy sa seno zväžalo dolu šmýkadlami a dolinami na saniach koňmi domov.

Štál – Nolčovská dolina – Ivan Milan

Juraj Žiak

sa postupne tiež vytrácali. Hlavne z Turčianskej strany ich takmer úplne nahradili jalovice. Z pohľadu ochrany prírody

Zmenu využívania hôľneho pásma priniesla so sebou tzv. socializácia dediny (vidieka). Na škodu pre krajinu a prírodu sa množstvo stád znižovalo, a naopak, početnosť kusov v stádach narastala. Ďalším negatívom tohto obdobia bola strata vzťahu spolupatričnosti človeka poľnohospodára a prírody. Vytratila sa zodpovednosť za krajinu budovaná na vlastníckych a často aj existenčných vzťahoch. Kone, voly a kravy odišli z holí a ovce

Ivan Milan

Balik – Ivan Dlugopolský

Chyžky – Mária Apfelová

jediným pozitívom bola skutočnosť, že hôľne priestory sa i naďalej užívali, teda stále tu bola činnosť uchovávajúcna tvár a biodiverzitu holí.

Ďalší obrat vo využívaní holí nastal po roku 1990. Poľnohospodárske využívanie hôľneho pásma sa rapidne znížilo. Dnes množstvo objektov zo salašníckeho spôsobu obhospodarovania chátra, zaburinené priestory košarovania a napájadiel nik neudržiava, hôľne pásma postupne zarastá.

Pastva – Mária Apfelová

Pastva – Juraj Žiak

Vo veľa prípadoch sa stratila vlastnícka aj užívateľská zodpovednosť a povinnosť za krajinu.

Podobný osud stihol aj polointenzívne obrábanú ornú pôdu a lúky na terasách, údoliach a v predhorí. Počas socializácie sa najskôr zmenili na intenzívne pasienky. Dnes sú z nich už poľnohospodársky extenzívne využívané plochy v rôznych štádiách sukcesie a vo veľa prípadoch tu je už len les.

Prehľad dostupných údajov o stavoch hospodárskych zvierat pasených v pohorí Veľkej Fatry:

ROK	OVCE	JALOVICE	VOLY, BÝKY	KRAVY	KONE
1928	8 840	?	2 090	270	170
1990	4 450	2 580	–	–	–
2000	2 800	1 656	–	–	–
2014	4 575	450	–	–	19

Kone na Mogure – Ivan Milan

Kone na Mogure – Ivan Milan